

Bel-budai szecessziós séta 2.

Ismerkedés a műépítész épületeivel
2019. március 22.

Medgyaszay István
1877-1959

Útvonal: Móricz Zsigmond körtér, Szabolcska Mihály u.9. lakóépület, Fadrusz u. 12. Napudvar, Október 23. u. 5. Kelenföldi Református templom - Magyar Advent temploma és lakóház.

Vezető: Párkányiné Kóta Zsuzsanna (építészmérnök, műemlékvédelmi szakmérnök)

A felkészült vezető nyomtatott képekkel illusztrált, élvezetes előadásának első részét a gyülekező helyen: Móricz Zsigmond szobornál - Varga Imre alkotása (2013) –, második részét a séta végpontját jelentő református templomban hallgatja meg a közel 30 fős érdeklődő csoport, amelynek kétharmadát az Újbuda 60+ tagjai, egyharmadát a szervező Ezüstnet Egyesület tagjai teszik ki. Az előadás röviden ismerteti Medgyaszay István műépítész, szakíró életét, a fókuszban az épített öröksége áll. Műveiben a népi, elsősorban erdélyi építészet elemeit használja fel, de hat rá tanulmányútjai során megismert távoli népek (Egyiptom, Szudán, India) művészete is, művészettörténeti megítélés szerint az organikus építészet előfutárának tekinthető.

Építész-tanár édesapját követve választja az építészetet hivatásául. Ösztöndíjjal Bécsben Otto Wagner mesteriskolájában tanul (1900), diplomát Budapesten szerez. A Gellért-hegyre készített Nemzeti Pantheon tervével (1903) éri el első sikerét (MTA-díj). Benkó vezetéknévét nagyanja után Medgyaszayra változtatja (1906), csak névrokonságban áll Medgyaszay Vilma (1885-1972) Kossuth-díjas színésznővel. Megbízják a veszprémi színház tervezésével (1906). Megelőzve Európa építészetét, utat mutat, a magyar és indiai népi formaelemeket ötvözi a vasbeton újszerű művészi megformálásával. Számos jelentős megbízása mellett több szabadalma születik (színházi ajtózárra, vasbeton mennyezet). Egyetemi magántanár a Műegye- temen (1939-1948). Az 1948-as politikai változások után mellőzik, kultúrpolitikai formalizmussal vádolják. Állami vállalatoknál (Városépítési Tudományos és Tervező Intézet - VÁTI, Középülettervező Iroda - KÖZTI, Ipari Épülettervező Vállalat - IPARTERV) dolgozik, nyugdíjazását (1959) néhány héttel éli túl.

Medgyaszay István neves magyar építész „... a keleti és nyugati gondolkodás szintézisére tesz kísérletet...” A vasbeton művészi megoldásáról Bécsben tart előadást (1908), a szecesszió, mint stílus megnevezéssel. Pályája során az egyik legjelentősebb szecessziós építész lett a kőműves inasból, egy művészettörténeti könyvben Lechner Ödön (1845-1914) és Kós Károly (1883-1977) között említik a nevét. Elvégezte a budapesti Műegyetemet és a bécsi Képzőművészeti Akadémiát is, ahol Otto Wagner (1841-1918) a bécsi szecessziós építészet „egyik ki- emelkedő” képviselőjének tanítványa, Párizsban François Hennebique (1841-1921) irodájában a vasbetonépítés eredményeit tanulmányozza, a francia mérnök szabadalmaztatja (1892) a vas- beton építési rendszer (oszlop és gerenda) egyetlen monolit elemként való felhasználását.

Medgyaszay István munkásságát az állam elismeri (posztumusz Ybl-díj 2010.04.06.), számos épülete műemléki védeltséget élvez: lakó és bérházak, a nagykanizsai színház, a Baár-Madas református líceum, valamint az általa végzett belső átépítés és korszerűsítés az Operaházban. Számos területen megelőzte korát – főként szerkezeti újítások terén – fontos lépéseket tett a magyar népi építésből kiinduló nemzeti stílus kialakításáért korszerű eszközökkel, korszerű felfogásban. Mindezekért Medgyaszay Istvánra a XX. század első felének egyik tiszta hangú és eredeti, meghatározó gondolkodású nagy magyar alkotójaként tekintünk.

Medgyaszay István egy régebbi épületet alakított át (1921) családi lakóházzá (XI. Ménesi út 59/b), amely inkább otthonosnak, mint építészeti kiemelkedőnek minősíthető. Azóta is folyamatosan a család lakja, itt őrzik az építész hagyatékát, az alsó szint szobáit előzetes bejelentkezés alapján látogatható magánmúzeumként működtetve. A látogató nem csak egy kiváló építésszel és terveivel ismerkedhet meg a házban, de bepillantást nyerhet a család két világháború közötti mindennapjaiba is.

Medgyaszay István nevéhez 47 épület fűződik, amelyek közül a budapesti Dorottya utcai bérházat lebontották (2016). Nem valósult meg, de a Nemzeti Pantheon Gellért-hegyre tervezett dokumentációban (1906) a Feszty-körkép központi csarnokban való elhelyezésével számolt.

Néhány fontosabb épülete:

- Művészházak, Gödöllő 1904-1906
- Petőfi Színház, Veszprém 1907-1908
- Laczkó Dezső Múzeum, Veszprém 1912-1924
- Színház átépítés, Sopron 1908-1909
- Népiskolák: Moson, és a mai Románia területére eső Berekszó, Rescabánya, Muszka, Alsóárpás, Kiskapus, Mezőméhes településeken 1909-1910
- Szent Gellért Szövetkezet lakóháza,
- Budapest, XI. Orlay u. 2/B. 1909-1910

- Szent Erzsébet templom, Rárósmúlyad, mai Szlovákia területén 1910
- Operaház „átépítése” 1912. Az első fontos korszerűsítéseket az Operaház épületén Medgyaszay István vezetésével végezték. „A huhogók huhognak: szentségtörés az Ybl palotához nyúlni”, az építész tökéletesen megoldja a feladatot. Ekkor alakították ki a földszinti ruhatárat, növelték a nézőtéri helyek számát, emiatt lesüllyesztették, rész- egészen a színpad alá tolták a zenekari árkot, lecserélték a székeket, kiszélesítették a közlekedőfolyosókat. A nézőtér fa alépítményét vasszerkezetre cserélték, az akusztika javítása érdekében, előzetes kísérletek eredménye alapján, fa-, illetve cementrabit burkolatokat építettek be a nézőtér oldalaira és a zenekari árokba. Megtisztították a festményeket, felújították a szellőzőrendszert, valamint a fűtést és az elektromos hálózatot. Ekkor készültek el a személyfelvonók is.

A séta vezetője megemlíti, hogy a jelenlegi felújításban Dr. Zoboki Gábor (1963) Ybl-díjas építész, egyetemi tanár és munkatársai vesznek részt. A régi és mai építészek ars poeticája szerint az építésznek „polihisztornak kell lennie”, mindenhez értenie kell egy kicsit, állandóan új szakmákat kell megtanulni. Ha kórházat tervez, akkor orvos, tudnia kell, mi zajlik egy műtét közben, hogy egy jó műtőt képes legyen összerakni.

Ha hangversenytermet épít, akkor operaénekes, ha lakást, akkor az a családtag, aki még meg se született. Nem esztétizálnak egész nap, hanem szigorú törvények szerinti alkalmazott művészetet kell művelniük. Ha egy lakásban az ember nem fér be a mosdó és a mosógép közé, akkor nem a művészeti problémák jutnak eszünkbe.

- Szent László római katolikus templom, Ógyalla (mai Szlovákia területén), 1912
- Állami Főgimnázium, Karánsebes (mai Románia területén), 1914
- Hadikiállítási épületei, Lemberg 1916, Budapest 1918
- Saját lakóháza, Budapest, XI. Ménesi út 59/b 1921
- Római katolikus templom, Püspökladány (Hajdú-Bihar megye) 1921
- Színház átépítés Miskolc 1922
- Római katolikus templom átalakítás, Kenderes 1922
- Rusz-ház, Gyöngyös 1922
- Posta, Baja 1926
- Színház (ma Medgyaszay-ház), Nagykanizsa 1926
- Turistaszálló (ma Pagoda Pihenő Panzió), Mátraháza 1927
- Bérház, Budapest, XI. Szabolcska Mihály u. 9. 1928 A Fadrusz utcai ház párja. Az épület középpontjában helyezkedik el a bejárat, két oldalt az utcáig kinyúlva helyezkednek el az épületszárnyai. Az épület felülről nézve egy C betűt formál.
- Bérház, Budapest, XI. Fadrusz u. 12. 1928 Ezen a házon láthatók Márton Ferenc erdélyi festő (1884-1940) székely motívumokból táplálkozó sgraffitói, díszítő karcolásos eljárás. Az épületen három kép ismétlődik, az épület napos, Eszék utcai oldalán már nagyon kifakultak a képek.
- Bérház, Budapest, XII. Kiss János altábornagy u. 55-59. 1927-1929 A Fadrusz utcai sgraffitohoz hasonló díszítést találunk a lakóházon.
- Baár-Madas Református Leánynevelő Intézet (mai Baár-Madas Református Gimnázium), Budapest, II. Lorántffy Zsuzsanna út 3. 1928-1929 (Baár János jómódú polgár és Madas Károly földbirtokos adományából épül fel)

- Református templom, Budapest, XI. Október 23. u. 1-5. 1928-1929
- Irán-Turán Múzeum, India, Bombay-Mumbai 1929
- Római katolikus templom, Balatonalmádi, 1930-1931
- Tüzérlaktanya, Gábor Áron laktanya, Nagykanizsa, 1932
- Társasház, Budapest, XI. Mészöly u. 5. 1933,
- Református templom, Budapest, III. Csillaghegy, 1935
- Bán Szálló, Mátraháza, 1937
- TÉBE-Bankház, Budapest, V. Hild tér 6. 1938-1939
- Központi Tűzörség, Budapest, VIII. Dologház u. 1-3. 1939
- Római katolikus templom, Szigetszentmiklós, 1948

Az előadás megemlíti:

Kathy Imre könyvét (1979): Medgyaszay István

A kötet a korszak kulturális és művészeti jelenségeibe ágyazva vizsgálja Medgyaszay építész munkásságát, áttekintést ad a kor stílusa, a szecesszió európai fejlődéséről is. A közölt korabeli fényképek és rajzok Medgyaszay István saját felvételei, rajzai.

Zajti Gábor dokumentumfilmjét (2005): Az építészet Bartókja - Medgyaszay István, a filmet a 37. Magyar Filmszemlén (2006) mutatják be.

Medgyaszay István születésének 140. évfordulójához kapcsolódóan a Magyar Művészeti Akadémia Építőművészeti Tagozata konferenciát rendez (2017.09.20.) a Pesti Vigadó Makovecz termében Medgyaszay István építőművészetéről. A Magyar Építőművészek Szövetsége kiállítást szervez az építész életútjáról és fontosabb műveiről. A FUGA Budapesti Építészeti Köz- pontban (V. Petőfi Sándor u. 5.) Gyukics Péter (1953) fotográfus *Mi maradt?* A 100 éves Medgyaszay épületekből kiállításon (2017.12.13-2018.01.04.) látható volt az örökség.

Medgyaszay István életművének gondozása, hozzáférhetővé tétele vejének, Bartha Zoltán (1915-2009) festőművésznek köszönhető, aki az építész egykori műteremházában saját erőből hozza létre az Emlékmúzeumot, amely előzetes egyeztetéssel ma is látogatható.

Medgyaszay István a vasbeton-építészet első rangos európai mestere, aki meglátta és felhasználta az új anyagban rejlő lehetőséget. Modernségének másik meghatározó eleme az, hogy mindig is tudta, a kulturális gyökereink ismerete és tisztelete nélkül nem lehet gazdag és sokszínű építészetet létrehozni. Ezt a gondolatot mindig szem előtt tartotta, így művei a mai napig élnek.

A vezető és szervező meglepetése egy tombola nyeremény, Potzner Ferenc: Medgyaszay István (Az építészet mesterei sorozat), Holnap Kiadó (2004) c. könyv. A szerencsés nyertese egy Újbuda 60+ tag.

A séta után más szemmel látom az ismert épületeket

Lejegyezte: Győrfiné Dr. Buzási Anna, a krónikás

Támogatók:

Nemzeti
Együttműködési
Alap

